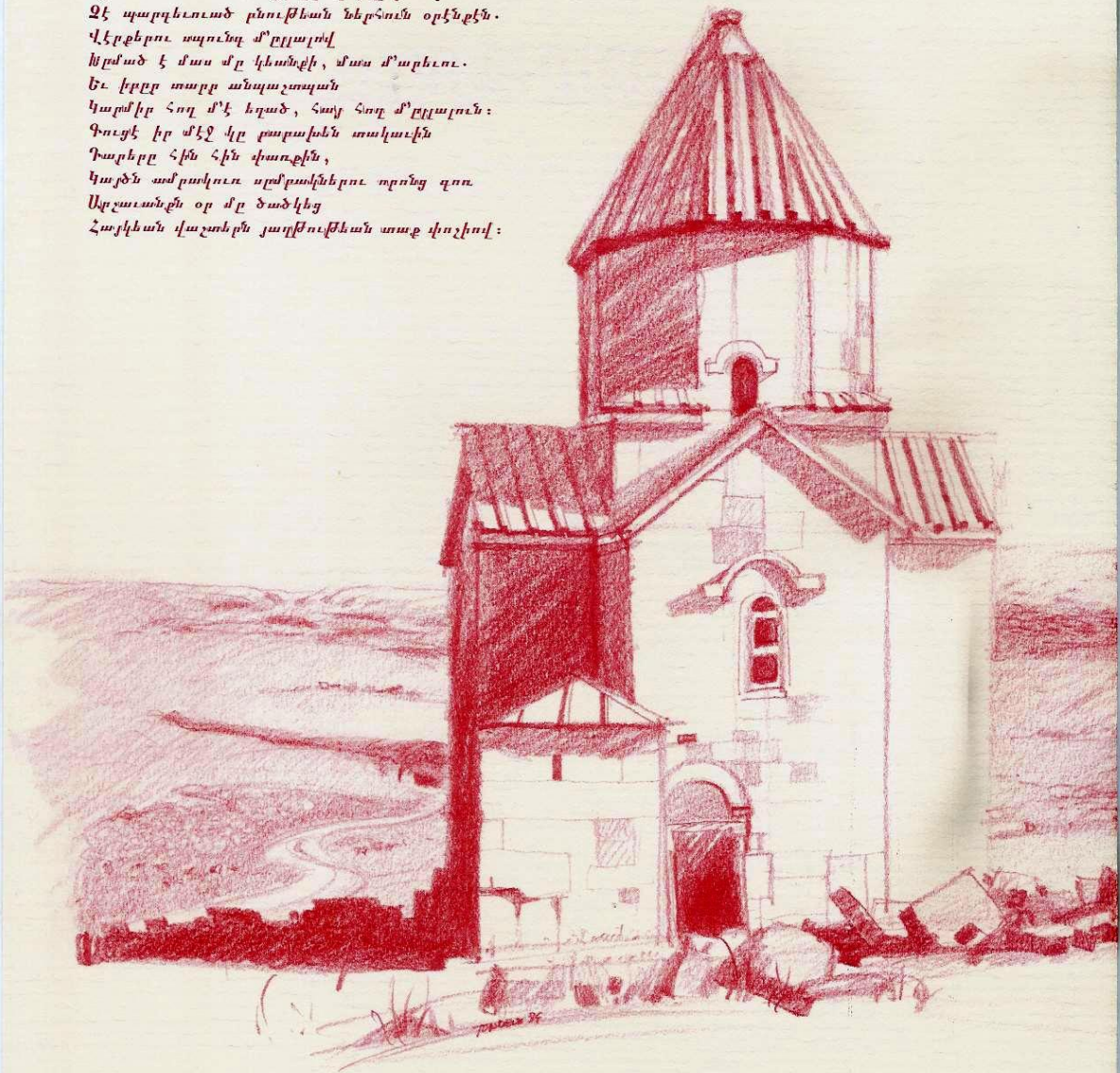

TERRE ROUGE

Daniel Varoujan

Adaptation française
de Vahé Godel

Գրասեղանիս վրայ, աս
 Սկառավակին մէջ կայ ըստ մ'հող, բերուած հոն
 Հայրենիքի դաշտերէն:
 Նուէր է ան. — դաշն ինձ ձօնողը կարծեց
 Սիրտն իր սըրբուած, առանց երբեք դիտնակու
 թէ կու տաք իր սրտերունն ալ միասին:
 Զայն կը դիտեմ. — մերթ ժամեր
 Բիրերս անոք վրայ յառած կը մընամ
 Լո՛ւս եւ թախծո՛ւտ, իբր աբլ հողին մէջ յուռթի
 Նայուածքս արժատ արձակէր: —
 Կը մտածեմ. — Գուցէ իր դոյնը բոսոր
 Ձէ պարզեւուած բնութեան ներհուն օրէնքէն.
 Վէրքերու սպունդ մ'ըլլալով
 Խըմած է մաս մը կեանքի, մաս մ'արեւու.
 Եւ իբրը տարբ անպաշտպան
 Կարմիր հող մ'է կզած, հայ հող մ'ըլլալուն:
 Գուցէ իր մէջ վը բարբախն տակաւին
 Դարերը հին հին փտուքին,
 Կաթն ամբակուս սըմբակներու որոնց զոռ
 Արշաւանքն օր մը ծածկեց
 Հայկեան վաշտերն յարթութեան տաք փոշիով:

Կ'ըսեմ. — Իր մէջ զեռ կ'սպարի
 Ինքնատիպ ոյժն այն որ կարմեց շունչ առ շունչ,
 Կեանքս իմ, ջուր կեանքդ, ու տրուաւ,
 Կարծես ձեռքով պիտակից,
 Նոյն թուի աշուին նոյն եւ նման հողիով
 Կիրք մ'եփրատէն ստեղծած,
 Սիրտ մը կամչոտ, թաղբատոց
 Ըմբոստանքի ու նաեւ բո՛ւււրն փերոյ:
 Իր մէջ, իր մէջ կը կայծկըտայ հողի մ'հին
 Հին զիւցազնի երած փրտոք մը դուցէ
 Կոյսի մ'աղուոր արցունքով.
 Հիւլէ մը կայ Հայրիկէն, փոշի մ'Արամէն,
 Անանխայէն րիբ մը դէտ
 Դեռ ստաղերու ճաճանչներով թաթաղուն.
 Արբ մը կայ հոն, սեղանիս վրայ աղբ մը հին,
 Որ այտօր իր վերաշողչող աղուն մէջ,
 Հողի բնատուր մարմնոյն տակ ինձ կը խօսի,
 Կ'ողեզինէ — և ստաղերու փնչալէս ցանն
 Անհունութեան մէջ կապոյտ —
 Փոշիներովն իր հրարոք
 Հողիս քաղցրիկ փայլակներով կ'ոռոզէ:
 Ու այն ատեն բարը ջղերուս կը դողայ
 Սարսուռով մ'յորդ, այն սարսուռով՝ որ մըտքին
 Հերկերուն վրայ աւելի՛
 Ըտեղծիչ է քան դարնան հովն արփազաղջ:
 Ու կը դրամ անցքն ուղեղէս
 Նոր յուշերո՛ւ, հողիներո՛ւ գեռ կարմիր
 Խոր վէրքերովն իրենց, վրէժի՛ շրթունքներ.

Եւ այդ հողն, այդ փոշին, զոր ես կը սրահեմ
 Ա՛յնքան փրով՝ որքան հողիս պիտ' չընէր
 Եթէ մարմնոյս աճիւններն
 Օր մը մահէն վերջ հովերուն մէջ դնար.
 Այդ պանդուխտ մասն Հայաստանի, մասունքն այդ
 Մնացած մեր յողթ պապերէն,
 Բլթմանքն ու ձօնն այդ կարմիր,
 Սիրտըս սեղմած մազիկներով անծանօթ,
 Երկինքն ի վեր, դըրքի մը վրայ, թանկագին
 Ժամու մը մէջ ժրպիտներու, տէրերու,
 Կամ քերթուածի մը ծրնած վեհ վայրկեանին
 Զիս հապըտապ կը մըղէ
 Մերթ լալու, մերթ մուրնջելու,
 Եւ դիներու բուռնցքըս, հողիս բուռնցքիս մէջ:

Դանիէլ Վարուժան

«Fort et pur comme le vin»

D'origine paysanne, Daniel Varoujan est né en 1884, près de Sivas (Anatolie), sous le règne d'Abdul Hamid II, dernier souverain ottoman, qui, responsable du massacre de près de 500 000 Arméniens, mérita le surnom de «Sultan rouge».

En 1894, à Constantinople où il s'était rendu pour chercher un emploi, le père de Daniel fut arrêté et jeté en prison. Misère et terreur quotidiennes. L'enfant est envoyé à Venise, au Collège Saint Lazare. C'est là qu'il commence à écrire et que paraîtra son premier recueil : *Les frémissements*. Le jeune poète poursuit ses études à l'Université de Gand, où il découvre la culture occidentale et particulièrement la poésie française (Hugo, Baudelaire, Verhaeren...). De retour à Constantinople, Varoujan y publie *Le cœur de la race* – l'édition est épuisée en un seul jour. Puis il se retire dans sa province natale, s'y marie et devient instituteur. En 1912, il s'établit avec les siens dans la capitale, où voient le jour ses

Chants païens. Arrêté par la police turque le 24 avril 1915, en même temps que plusieurs centaines d'autres intellectuels arméniens, il est assassiné quelques mois plus tard.

Durant sa brève captivité, Varoujan avait continué à écrire son *Chant du pain*. Il ne put l'achever. L'œuvre parut à Istanbul, six ans après sa mort. Alliant les trésors de la tradition populaire aux plus hautes vertus de la langue arménienne, «fort et pur comme le vin», Daniel Varoujan illumine et embrase tout ce qu'il nomme, et demeure l'un des plus prestigieux poètes d'Arménie.

Vahé Godel